

Sorghum halepense (L.) Pers. (Poaceae) we Wrocławiu

Sorghum halepense (L.) Pers. (Poaceae) in Wrocław (Lower Silesia, Poland)

EWA SZCZĘŚNIAK

E. Szczęśniak, Zakład Bioróżnorodności i Ochrony Szaty Roślinnej,
Instytut Biologii Roślin Uniwersytetu Wrocławskiego, ul. Kanonia 6/8, 50-328 Wrocław;
e-mail: ewaszcz@biol.uni.wroc.pl

ABSTRACT: An ephemerophyte *Sorghum halepense* is a very rare species in Lower Silesia. Before 1945, it was recorded from 2 sites in Wrocław and 1 in Legnica. The paper presents 3 new sites of the species noted in Wrocław in the years 2001 and 2002. Seeds of *S. halepense* were transported here with bird food.

KEY WORDS: ephemerophytes, *Sorghum halepense*, Lower Silesia

Rodzaj *Sorghum* obejmuje około 60 gatunków traw naturalnie rosnących głównie w strefie tropikalnej i subtropikalnej Starego Świata (Conert 1998). W Polsce dotychczas pojawiało się zawlekanе sorgo zwyczajne *Sorghum bicolor* (w starszych notowaniach jako *Andropogon sorgum* – m.in. Latowski 1978) oraz, zdecydowanie częściej, sorgo alepskie *S. halepense* (*Andropogon halepensis*). Pomimo podobnego statusu obu gatunków we florze Polski, w wykazie efemerofitów Polski (Rostański, Sowa 1986–1987) i efemerofitów traw (Korniak 2002) uwzględnione zostało jedynie sorgo alepskie. Do Polski sprowadzano ponadto ziarno sorga sudańskiego *S. sudanense* oraz ziarno mieszańca *S. sudanense* × *bicolor*. Podejmowane były próby uprawy sorga sudańskiego (Falkowski 1982), ale poza uprawami gatunek ten nie był obserwowany.

Na Dolnym Śląsku dotychczas pojawiało się *S. halepense*, notowane we Wrocławiu (Schalow 1931, 1932, 1935) oraz w Legnicy (Schalow 1933) jako *Andropogon halepensis*. Naturalnie występuje ono w obszarze śródziemnomorskim i południowo-zachodniej Azji aż po Indie oraz w obszarach o ciepłym klimacie jako roślina uprawna, ale także jako uciążliwy chwast (Conert 1998). *Sorghum sudanense* jest uprawiane we Wrocławskim Ogrodzie Botanicznym, *S. bicolor* nie było dotychczas podawane z Dolnego Śląska.

We Wrocławiu do 1945 r. sorgo alepskie obserwowane było na dwóch stanowiskach: na Biskupinie, podawane jako prawdopodobnie zawleczone z pokarmem dla ptaków (Schalow 1931) oraz na Rakowcu (Schalow 1932). Drugie notowanie z Rakowca dotyczyło *S. halepense* subvar. *muticus* (Schalow 1935), charakteryzującego się brakiem szczecinek na siedzących kłoskach.

Po 1945 r. w notowaniach gatunku istnieje długa przerwa – następne obserwacje pojawiły się dopiero po 2000 r.:

- w 2001 r. na Dworcu Świebodzkim (Wrocław Śródmieście) obserwowano i zebrano jeden okaz, w roku 2002 gatunek się nie pojawił (Wąsowicz, mat. nubl.). Ponieważ obiekt ten nie funkcjonuje już jako dworzec kolejowy, nie było więc możliwości zawleczenia nasion sorga transportem kolejowym. Obecnie jest to bardzo uczęszczane targowisko, gdzie sprzedawane są m.in. małe zwierzęta oraz pokarm dla nich. Nasiona sorgo wchodzą w skład mieszanek pokarmowych dla większych ptaków i prawdopodobnie z karmą dla ptaków dostały się na ten teren.

- w 2002 r. znaleziono dwa stanowiska *Sorgum halepense* na Osiedlu Kosmonautów (Wrocław Fabryczna): przy ul. Tańskiego koło wejścia do budynku mieszkalnego oraz w sąsiedztwie sklepu zoologicznego przy ul. Drzewieckiego. Także tutaj nasiona prawdopodobnie pochodziły z mieszanek pokarmowych dla ptaków. Przy ul. Tańskiego dwa okazy sorgo rosły w sąsiedztwie *Panicum miliaceum*, *Echinochloa crus-galii* i *Setaria viridis*, przy ul. Drzewieckiego jeden okaz sorgo występował z *E. crus-galii* i *Setaria viridis*. Nie można wykluczyć, że przy obecnej dużej popularności hodowli ptaków, zwłaszcza papug, sorgo alepskie pojawia się we Wrocławiu częściej, lecz nie jest prawidłowo rozpoznawane – kwitnie późno, a młode rośliny mogą być mylone z płonnymi okazami *E. crus-galii*.

Ponieważ w kluczu L. Rutkowskiego (1998) ujęte jest tylko *S. halepense*, a nie można wykluczyć pojawienia się pozostałych gatunków sorga na terenie Dolnego Śląska, poniżej podano za H.J. Conertem (1998) główne cechy różniące gatunki.

1. Wiecha gęsta i razem ściętniona, jajowata lub podłużna, z prosto stojącymi, wielokwiatowymi gałązkami. Główna oś zasłonięta przez gałązki wiechy. Siedzące kłoski jajowate do kulistych. Błazka liściowa szer. 50–80 mm.

S. bicolor

- 1.* Wiecha luźna i rozszerzająca się, piramidalna, z odstającymi gałązkami. Główna oś przynajmniej w trakcie i po kwitnieniu widoczna. Siedzące kłoski lancetowate do wydłużonych. Błazka liściowa węższa

2. Roślina trwała, z długim, rozgałęzionym kłęczem. Kolanka gęsto i krótko owłosione. Kłoski 4,5–6 mm długie, 1,8–2,3 mm szerokie. Owoc – ziarniak 2,5–3 mm długi. Błazka liściowa szer. 6–15 (25) mm. Dziko rosnący.

..... *S. halepense*

- 2.* Roślina jednoroczna. Kolanka nagie. Kłoski 6–7,5 mm długie, 2–3 mm szerokie. Owoc – ziarniak 3,5–4,5 mm długi. Błazka liściowa szer. 8–12 mm. Uprawiana trawa pastewna.

..... *S. sudanense*

Okazy płonne *S. bicolor* są bardzo podobne do płonnych okazów *Zea mays*, co może prowadzić do błędnego oznaczania młodych roślin. K. Latowski (1978) jako

dobrą cechę różniącą oba gatunki podał brzeg blaszki liściowej: u sorga jest on szorstki, ponieważ włoski są krótkie, zadzierzyste, skierowane do góry, kukurydza na brzegu blaszki ma włoski długie i miękkie.

Podziękowania. Bardzo dziękuję p. Annie Wąsowicz za udostępnienie niepublikowanych danych o wystąpieniu *S. halepense* na Dworcu Świebodzkim oraz p. Januszowi Guzikowi za krytyczne przeczytanie tekstu i cenne uwagi.

Literatura

- CONERT H.J. 1998. Gustav Hegi Illustrierte Flora von Mitteleuropa 1.3: 25–31 – Parey Buchverlag, Berlin.
- FALKOWSKI M. (red.) 1982. *Sorghum* Moench, Sorgo – W: Trawy polskie. – PWRiL, Warszawa, s. 422–424.
- KORNIAK T. 2002. Trawy synantropijne. – W: FREY L. (red.), Polska księga traw. – Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków, s. 277–300.
- LATOWSKI K. 1978. Materiały florystyczne z dworców kolejowych Wielkopolski. – Bad. Fizjogr. nad Pol. Zach. ser. B 30: 163–176.
- ROSTAŃSKI K., SOWA R. 1986–1987. Alfabetyczny wykaz efemerofitów Polski. [Alphabetical list of the ephemerophytes of Poland]. – Fragm. Flor. Geobot. 31–32.1–2: 151–205.
- RUTKOWSKI L. 1986. Klucz do oznaczania roślin naczyniowych Polski Niżowej. – Wyd. Naukowe PWN, Warszawa, 812 ss.
- SCHALOW E. 1931. Die Ergebnisse der Schlesischen Phanerogamenforschung im Jahre 1930. Neue Arten der schlesischen Flora. – Jahres-Bericht Schles. Ges. vaterl. Cultur. 103: 116–132.
- SCHALOW E. 1932. Die Ergebnisse der Schlesischen Phanerogamenforschung im Jahre 1931. – Jahres-Bericht Schles. Ges. vaterl. Cultur. 104: 98–112.
- SCHALOW E. 1933. Die Ergebnisse der Schlesischen Phanerogamenforschung im Jahre 1932. – Jahres-Bericht Schles. Ges. vaterl. Cultur. 105: 154–173.
- SCHALOW E. 1935. Die Ergebnisse der Schlesischen Phanerogamenforschung im Jahre 1934. – Jahres-Bericht Schles. Ges. vaterl. Cultur 107: 55–70.

Summary

Sorghum halepense, native in Mediterranean area and southwestern Asia is rather rare ephemerophyte in Poland. The species was noted on 6 sites in Lower Silesia and 5 of them occurred in Wrocław. Before 1945, *S. halepense* was observed in Biskupin (Schalow 1931) and Rakowiec (Schalow 1932, 1935). Three new sites of the species were noted in Wrocław in 2001 (Dworzec Świebodzki in Wrocław Śródmieście – Wąsowicz, mscr.) and in 2002 (Tańskiego Str. and Drzewieckiego Str. in Wrocław Fabryczna). Seeds of *S. halepense* were transported there with bird food. Probably, the species is more common but not recognised because of its late flowering and similarity of young plants *S. halepense* and *Echinochloa crus-galii*.

Wpłynęło: 14.01.2003; przyjęto do druku: 21.10.2004